

לקוחות יקרים,

אנו מתכבדים להביא בפניכם את הגיליון השלישי של עלון משרדנו. גם הפעם עשינו על מנת לשלב חומר מקצועי "כבד" עם חומר קל יותר. אני מבקש לנצל את ההזדמנות ולברך את העובדות החדשות שנוספו לצוות מאז העלון האחרון, עו"ד טל עמיהוד דוד וגב' קרן אופיר, ולאחל להן הצלחה בתפקידן. כמו כן, אנו מבקשים לברך את גב' ענבל גם זו לטובה להולדת הבת נועם, ואת עו"ד ליעד לק להולדת התאומים: אלה ועברי. אנו נמצאים בעיצומו של מהלך לשיפור השירות, בסיועה של חברה חיצונית. נשמח לקבל מכם משוב על רמת השירות. למתעניינים, באתר המשרד ניתן למצוא גם את הגיליונות הקודמים של העלון— www.orland.co.il

שנה טובה,
 עידו בלרשטיין, עו"ד
 מנכ"ל

במהדורה זו:

2	מדוע אין מבטחים מסתפקים בפורמט אחד של פוליסה לביטוח אחריות?
5	דרגות האחריות וחבות המבטחים לאור רמת התרשלותו של המבוטח.
6	מי עורך את הפוליסה לביטוח "עבודות קבלניות"?
7	ביטוח שיפורי מבנה.
8	עטי הפירות במלחמת העולם הראשונה.

לכל לקוחותינו,

שנה טובה!

מצוות העובדים וההנהלה
 אורי אורלנד משרד יועצים לניהול סיכונים בע"מ

מדוע אין מבטחים מסתפקים בפורמט אחד של פוליסה לביטוח אחריות?

לדבר הן סיבות היסטוריות והן סיבות משפטיות. פוליסת הביטוח הבסיסית לאחריות היא פוליסת אחריות כלפי צד שלישי. לכאורה היה די בפוליסה זו כדי להגן על אדם בפני חבות החוקית, אך אין זה כך. החלוקה המקובלת של ביטוחי אחריות בין פוליסות ביטוח שונות הינה חלוקה מלאכותית המבוצעת על ידי מבטחים. הקושי העיקרי בחלוקה זו הוא בכך שהיא חסרת גבולות ברורים, דבר העשוי ליצור מחד כפל ביטוח, ומאידך פערים בכיסוי הביטוחי. דוגמא לקווי גבול שאינם ברורים הם קווי הגבול שבין ביטוח אחריות מקצועית לביטוח חבות מוצר, ובין ביטוח אחריות מקצועית לביטוח אחריות כלפי צד שלישי. ניתן לומר כי פוליסות הביטוח הנוספות על הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי נועדו בעיקרן לתקן "פגמים" בה, באופן שהן מכסות חלק התחומים בהם קיימים חסרים. להלן נבחן את פוליסות הביטוח השונות לביטוח אחריות מול פוליסת האחריות הבסיסית, היא הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי.

מדוע לא תחת הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי?	סוג הביטוח
<p>בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי קיים חריג לאחריות מקצועית. כמו כן, הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי אינה חלה על חבות בגין נזק כלכלי "טהור" (שאינו נובע מנזק ממשי לגוף ו/או לרכוש). כך, לדוגמא, חבותם המקצועית של עורכי דין ורואי חשבון היא בגין נזק כלכלי "טהור" שנגרם על ידם, ולא בגין נזק פיזי לגוף ולרכוש, שהרי ככלל אין בעיסוקם המקצועי כדי לגרום לנזק פיזי לגוף ו/או לרכוש. לכן, גם ביטול החריג לאחריות מקצועית בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי לא יביא לכיסוי ביטוחי לחבות בגין נזקים כלכליים שאינם נובעים מנזק ממשי לגוף ו/או לרכוש. מבטחים אינם נוטים לבטל מהפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי את החריג לאחריות מקצועית, אך בשנים האחרונות קיימת נכונות שלהם לרכך אותו, באופן שקו הגבול שבין ביטוח אחריות כלפי צד שלישי לביטוח אחריות מקצועית יהיה ברור יותר (תוך הרחבת התחום עליו משתרע ביטוח האחריות כלפי צד שלישי על חשבון תחום ביטוח אחריות מקצועית).</p> <p>בנוסף, בביטוח אחריות מקצועית לא ניתן תמיד להצביע על אירוע נקודתי (כגון טעות תכנונית שגרמה למזמין עבודה הוצאות נוספות, מבלי שניתן להצביע על נזק שארע בנקודת זמן מסוימת). זו אחת הסיבות לעריכת ביטוחי אחריות מקצועית על בסיס מועד הגשת התביעה (היות וכאן קל יותר להצביע על נקודת זמן, היא מועד הידיעה אצל המבוטח על קיום עילת תביעה נגדו).</p> <p>מקובל כי בביטוח אחריות כלפי צד שלישי נדרשת "תאונתיות", דבר שאינו נדרש בביטוח אחריות מקצועית, וזאת לפחות לגבי מרכיב הפתאומיות שבתאונתיות.</p>	<p>אחריות מקצועית</p>

מדוע לא תחת הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי?	סוג הביטוח
<p>בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי קיים חריג לחבות הנובעת ממוצרים שיצאו מחזקתו של המבוטח. ביטולו של חריג זה אינו שכיח.</p> <p>כמו כן, קיים בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי חריג לאחריות מקצועית (חריג שאינו קיים בפוליסות לביטוח חבות מוצר הנהוגות בישראל).</p> <p>קיומו של חריג לאחריות מקצועית בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי עלול לאיין חלק מהכיסוי לחבות בגין נזק ממוצרים, גם אם בוטל מהפוליסה החריג לחבות בגין מוצרים.</p> <p>בעוד מקובל כי בביטוח אחריות כלפי צד שלישי נדרשת "תאונתיות", אין הדבר כך בביטוח חבות מוצר, וזאת, לפחות, לעניין מרכיב הפתאומיות שבתאונתיות. בביטוחי חבות מוצר, לעניין נזקי גוף, לרוב לא נדרשת תאונתיות. דוגמא לכך היא פגיעה גופנית שנגרמה עקב נטילת תרופה לאורך שנים. מקובל כי פגיעה שכזו אינה תאונתית.</p>	<p>חבות מוצר</p>
<p>בביטוח אחריות כלפי צד שלישי נכלל חריג לאחריות מקצועית (ביטוח אחריות נושאי משרה הוא ביטוח לאחריותם המקצועית של נושאי המשרה כנושאי משרה).</p> <p>כמו כן, ביטוח אחריות נושאי משרה חל רק על חבות בגין נזק כלכלי "טהור" (נזק שאינו נובע מנזק ממשי לגוף ו/או לרכוש), בעוד ביטוח אחריות כלפי צד שלישי עניינו חבות בגין נזקים פיזיים לגוף ו/או לרכוש (ואז יחול הכיסוי גם על הנזקים הכלכליים הנובעים מכך).</p> <p>בנוסף, בביטוח אחריות נושאי משרה לא ניתן תמיד להצביע על אירוע נקודתי (כגון טעות ניהולית שגרמה הפסד כספי לצד שלישי, מבלי שניתן לזהות נקודת זמן בה בוצעה הטעות).</p> <p>זו אחת הסיבות לעריכת ביטוחי אחריות נושאי משרה על בסיס מועד הגשת התביעה (היות וקל יותר להצביע על נקודת זמן, היא מועד הידיעה אצל המבוטח על קיום עילת תביעה נגדו).</p> <p>כאן, ביטוח אחריות כלפי צד שלישי לא יסייע (אפילו היה כולל כיסוי ביטוחי לנזק כלכלי טהור), היות וזה נערך על בסיס מועד אירוע הנזק.</p>	<p>אחריות נושאי משרה</p>
<p>בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי קיים חריג לאחריות מקצועית, ואחריותם של בעלי מחסנים כלפי לקוחותיהם היא בעיקרה אחריות מקצועית, דוגמת אחריות בגין גניבת סחורות על ידי נוכלים ממחסן, תוך שימוש בתעודות הפקדה מזויפות. כמו כן, ביטוח אחריות כלפי צד שלישי אינו חל על חבות בגין נזק שנגרם לרכוש בפיקוח, שליטת או השגחת המבוטח, ורכושם של אחרים המאוחסן אצל המבוטח הוא בגדר רכוש בפיקוחו, שליטתו או השגחתו. הסיכונים לעיל מכוסים תחת הפוליסה לביטוח אחריות בעלי מחסנים.</p>	<p>אחריות בעלי מחסנים</p>
<p>בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי נכלל חריג לאחריות מקצועית, ואחריותם של מובילים כלפי לקוחותיהם היא בעיקרה אחריות מקצועית. יש ומבטחים יבקשו לכלול בביטוח אחריות המוביל חריג לאחריות מקצועית, חריג אותו אין לקבל.</p> <p>כמו כן, ביטוח אחריות כלפי צד שלישי אינו חל על חבות בגין נזק לרכוש בפיקוח, שליטה או השגחה של מבוטח, ורכוש מובל על ידי מבוטח ושייך לאחרים הוא בגדר רכוש בפיקוחו, שליטתו או השגחתו.</p> <p>הסיכונים לעיל מכוסים תחת הפוליסה לביטוח אחריות המוביל.</p>	<p>אחריות המוביל</p>

מדוע לא תחת הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי?	סוג הביטוח
<p>בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי נכללים חריגים לאחריות מקצועית, לאחריות הנובעת ממוצרים וכן לחבות בגין נזק לרכוש בפיקוחו, שליטתו או השגחתו של המבוטח. הסיכונים לעיל הם בין הסיכונים המכוסים תחת הפוליסה לביטוח אחריות בעלי מוסכים.</p>	אחריות בעלי מוסכים
<p>בביטוח אחריות כלפי צד שלישי חריג לחבות כלפי עובד. כמו כן, מקובל כי ביטוח אחריות כלפי צד שלישי חל על נזקים תאונתיים, בעוד ביטוח חבות מעבידים חל גם על חבות בשל חשיפה ממושכת לגורמים מזיקים (למשל חשיפה של עובד לאורך שנים לחומרים מסוכנים בעלי השפעה מצטברת). בנוסף, בפוליסה לביטוח חבות מעבידים לא קיים חריג לאחריות מקצועית. ביטוח חבות מעבידים נערך רק מעל הסכומים המשולמים לעובד, או שהיו אמורים להיות משולמים לו, על ידי המוסד לביטוח לאומי.</p>	חבות מעבידים
<p>פרק ב' של הפוליסה לביטוח עבודות קבלניות (הפרק לביטוח אחריות כלפי צד שלישי) אינו כולל חריג לאחריות מקצועית. קו הגבול שבין ביטוח אחריות כלפי צד שלישי לביטוח אחריות מקצועית אינו תמיד ברור, ועל אחת כמה וכמה, כשמדובר בביצוע פרויקטים. כך, לדוגמה, נזק לצדדים שלישיים עקב השארת ברז מים פתוח על ידי שרברב שביצע עבודות בפרויקט הוא בתחום האפור שבין אחריות כלפי צד שלישי לאחריות מקצועית.</p>	עבודות קבלניות (פרק לביטוח אחריות כלפי צד שלישי)
<p>בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי חריג לחבות הנובעת משימוש בכלי רכב מנועי. לעתים, תכלול פוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי כיסוי לחבות לנזקי רכוש עקב שימוש בכלי רכב, אך זאת רק מעל לגבול האחריות הנקוב בפוליסה לביטוח כלי רכב. סוגיה נפרדת היא שאלת הכיסוי הביטוחי לחבות בגין נזקי גוף עקב שימוש בציוד מכני הנדסי שאינו חייב בביטוח חובה. כיסוי זה ניתן להסדיר אם תחת פוליסה כללית לביטוח אחריות כלפי צד שלישי, אם תחת הפרק לביטוח אחריות כלפי צד שלישי בפוליסה לביטוח עבודות קבלניות, ואם כהרחבה לפרק האחריות כלפי צד שלישי בגין נזקי רכוש שבפוליסה לביטוח כלי רכב מנועי.</p>	אחריות כלפי צד שלישי עקב שימוש בכלי רכב מנועי
<p>בפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי נכלל חריג לחבות שחובה לבטחה על פי דין בגין כלי רכב מנועי. חריג זה אינו ניתן לביטול. כאן אין ביטוח אחריות טהור היות ובבסיס ביטוח החובה "אל-אשם" (No Fault). כמו כן, מבנה הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי אינו מתאים לביטוח "חובה" (כגון שבביטוח אחריות כלפי צד שלישי נקובים גבולות אחריות, דבר שאינו קיים בביטוח "חובה"). מקובל להרחיב את הכיסוי הביטוחי תחת פוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי כך שיחול על נזקי גוף מציוד מכני הנדסי אשר אין חובה חוקית לבטחו (קיימים כלים הנדסיים שאינם חייבים בביטוח "חובה", למרות היותם כלי רכב מנועי).</p>	"חובה" לרכב מנועי

דרגות האחריות וחבות המבטחים לאור רמת התרשלותו של המבוטח

שולח כדי לפטור עובד או שלוח מאחריות (אחריות אשר אפשר וגם היא מכוסה תחת פוליסת ביטוח אחריות שנערכה על ידי המעביד או על ידי השולח או לטובתם). לעניין אחריות שילוחית בגין עוולה שבוצעה על ידי קבלן עצמאי (הוא קבלן הפועל למען עצמו, ואינו ממלא את מקומו של השולח), כאן תחול אחריות השילוחית של המזמין רק על רשימה סגורה של מקרים, כגון התרשלות בבחירת הקבלן העצמאי או התערבות בעבודתו של זה.

בביטוחי אחריות מכוסה חבותו החוקית של מבוטח. אולם אפשר והמבוטח נמצא אחראי כלפי הניזוק, אך התרשלותו היא חמורה. האם גם כאן יהיו המבטחים חבים?

לא ניתן לקבוע מראש מאיזו רמה של התרשלות מבוטח פטורים מבטחים מאחריותם. אם המבוטח עצמו גרם במכוון לנזק, ברור כי המבטחים פטורים מאחריותם. לדבר גם ביטוי בסעיף 26 לחוק חוזה הביטוח: נגרם מקרה הביטוח בידי המבוטח או בידי המוטב במתכוון, פטור המבטח מחבותו. אולם, קיימים חריגים. כך, למשל, בביטוחי אחריות מקצועית מקובל לצמצם את החריג לאי יושר כך שזה יחול רק על חבות הנובעת ממעשה אי יושר של המבוטח ומנהליו, אך לא על חבותו של המבוטח הנובעת מאי-יושר של עובדיו. לדוגמה, עובדי חברה לפיקוח על בניה נטלו שוחד מקבלן, ובתמורה העלימו עין מכשלים בביצוע העבודה על ידו. על אותם כשלים נתבעה חברת הפיקוח. למרות שמדובר במעשה מכוון של עובדי חברת הפיקוח, יחול על חבותה ביטוח האחריות המקצועית שנערך על ידה, אך זה לא יחול על חבותם של העובדים שסרחו.

ברשלנות חמורה (בה המבוטח מודע מראש לתוצאה האפשרית ואדיש להתרחשותה) אפשר והמבטחים פטורים מאחריותם על פי הפוליסה, אך אין כאן קווי גבול ברורים, ויש לבחון כל מקרה לגופו.

כך, לדוגמה, מקרה בו הוזהר מבוטח מספר פעמים על ידי מבטחיו או על ידי אחרים כי עליו להגן על מכונה, כדי למנוע פגיעה גופנית בעובדיו. המבוטח התעלם מהדרישה למיגון המכונה. האם במקרה של פגיעה גופנית בעובד אשר נגרמה מאותה מכונה, פגיעה אותה ניתן היה למנוע, יהיו המבטחים פטורים מחבות על פי פוליסה לביטוח חבות מעבידים?

לעיתים חוסם החוק שיפוי של מבוטח על פי פוליסת ביטוח. כך, למשל, אוסר חוק החברות על שיפוי נושא משרה עקב הפרת חובת זהירות הנובעת מפזיזות.

דרגות האחריות, כרף תחתון להטלת חבות, נקבעות על פי הדין הרלוונטי, ופוליסות הביטוח הולכות אחריו. היה ואחריותו של מבוטח על פי דין היא, למשל, בגדר אחריות חמורה, אין מבטחים אמורים לצמצם את היקף הכיסוי הביטוחי כך שיחול רק על אחריות רגילה. עם זאת, לעיתים כוללים מבטחים בפוליסות לביטוח אחריות חריגים לחבותם דוגמת חריג לרשלנות חמורה או לרשלנות פושעת. באותם חריגים, אשר גבולותיהם מעורפלים, יש כדי לצמצם את הכיסוי הביטוחי צמצום של ממש, מה גם שחבותו של מבוטח אף עשויה לצמוח ממעשה או מחדל של אחרים, בגינם הוא אחראי, אך על מעשיהם ומחדליהם אין לו שליטה.

בנוסף לאחריות רגילה של אדם על פי דין, בה נבחנת שאלת חבותו לגופה, ולשם הטלתה על התובע להוכיח אשמו של הנתבע, קיימות בדין גם-

- ◆ **אחריות מוחלטת** – בה כלל לא נדרש אשם, ולכן אין צורך להוכיח את קיומו. אחריות מוחלטת נבחנת על פי התוצאה, כלומר, אם קרתה תוצאה מסוימת, מוטלת אחריות על מי שגרם לה, והוא מנוע מלטעון שאינו אחראי. חבות לנזק גוף עקב פגיעה מכלי רכב מנועי היא דוגמה לאחריות מוחלטת.
- ◆ **אחריות חמורה** – אחריות הקרובה לאחריות מוחלטת, בה נטל ההוכחה על אי קיום קשר סיבתי שבין הגורם לבין הנזק מונח על כתפי הנתבע, ואין בה צורך להוכיח אשם. להבדיל מאחריות מוחלטת, כאן קיימת אפשרות (המוגדרת בדין) לפטור מאחריות. אחריות על פי חוק האחריות למוצרים פגומים ואחריות על פי חוק הבזק הן דוגמאות לאחריות חמורה המוטלת בדין. אחריות חמורה מוטלת בדין הן כדי להעלות את רמת הזהירות, והן כדי להקל על התובע בתביעתו.
- ◆ **אחריות שילוחית** – אחריות בגין עוולות שבוצעו על ידי אחרים הפועלים בשמו או מטעמו של אדם. אחריות שילוחית הינה אחריותו של מעביד לעוולה שבוצעה על ידי עובד תוך כדי עבודתו, ואחריותו של שולח לעוולה שבוצעה על ידי שלוחו (שאינו עובדו ואינו קבלן עצמאי, אך אפשר והוא שלוח של השלוח) במסגרת השליחות. בעוד שלוח אינו מטיל על השולח אחריות אם פעל שלא במסגרת השליחות, אין כך לגבי עובד. כאן טוטל על המעביד אחריות, אפילו חרג העובד מסמכותו. אין בהטלת אחריות שילוחית על מעביד ועל

מי עורך את הפוליסה לביטוח "עבודות קבלניות"?

חסרונות ליזם בעריכת ביטוח ההקמה באמצעות הקבלן:

- ◆ במקרה עריכת ביטוח באמצעות הקבלן, תסתיים תקופת הביטוח עם תום ביצוע חלקו של זה בפרויקט. הדבר עלול להביא לכך שחלק מהרכוש המוקם לא יהיה מבוטח. נקודה זו מהותית במקרה של פרויקט בו מועסקים קבלנים שונים, שלא באמצעות קבלן ראשי, עליו הוטלה חובת עריכת הביטוח לפרויקט כולו;
- ◆ חוסר אחידות בתנאי הכיסוי הנערך על ידי הקבלנים השונים וקושי אובייקטיבי להביא לאחידות בהם;
- ◆ בנזק אחד עלולים להיות מעורבים מספר מבטחים אשר יבררו חבותם באמצעות מספר שמאים, כשלכל אחד מהם דעה משלו בנוגע להיקף הנזק ולאופן הטיפול בו. כן יפחית כל מבטח מתגמולי הביטוח את דמי ההשתתפות העצמית בתביעות;
- ◆ סרבול בשעבוד תגמולי ביטוח (כמו שיעבוד תגמולי הביטוח לטובת בנק המממן את הפרויקט);
- ◆ קושי בהתנהלות מול המבטחים במקרה החלפת הקבלן שערך הביטוח.

לעניין שם המבוטח, הפוליסה לביטוח "עבודות קבלניות" היא פוליסת הביטוח הרחבה ביותר. תחת פוליסה זו מבוטחים אף גורמים אשר לחברת הביטוח אין כל ידיעה לגביהם, כמו קבלני המשנה. גם זהותו של עורך הביטוח עשויה להשתנות מפרויקט לפרויקט. האם קיימת דרך "נכונה" לקביעת זהות עורך הביטוח?

פוליסה לביטוח עבודות קבלניות נערכת, לרוב, על ידי היזם או על ידי הקבלן (אך עשויים לערוך אותה גם אחרים, דוגמת המפקח). לטעמנו – עדיפה עריכת הביטוח על ידי היזם, אולם הדבר אינו ב"שחור – לבן", ויש לבחון בכל מקרה ומקרה את היתרונות והחסרונות.

בתמצית -

יתרונות ליזם בעריכת ביטוח ההקמה באמצעות הקבלן:

- ◆ חיסכון בטיפול אדמיניסטרטיבי;
- ◆ צמצום החיכוך עם הקבלן (כמו במקרה בו יבקש קבלן שהיזם יישא בעלות תיקון נזק שאינו מכוסה תחת הפוליסה, היות ולטעמו היה עליו לערוך ביטוח גם מפניו).

בקרו גם באתר האינטרנט שלנו - www.orland.co.il

ביטוח שיפורי מבנה

מאת עו"ד שחר גולדרינג

ד. שיפורים שבוצעו על ידי השוכר על חשבוננו, ועם תום תקופת השכירות יישארו בנכס (דוגמת שטיחים מקיר לקיר).

ה. שיפורים שבוצעו על ידי השוכר, ובתום תקופת השכירות ייטול אותם עמו (דוגמת מזגנים).

ככלל, המצב הראוי הוא, שהבעלים יבטח את המבנה ואת השיפורים כפי מצבם בעת שמסר אותם לשוכר. (סעיפים א', ב', ג') מכאן והלאה (סעיפים ד' ו ה'), כל שיפור שהוכנס בתקופת השכירות יהיה על השוכר לבטח, שכן המידע אודות עלות השיפורים נתון בידיו. על הבעלים לעדכן את סכום הביטוח המשתנה מעת לעת עקב הוספת שיפורי מבנה, עם יציאת השוכר מהנכס. שכן אז נותרו שיפורי המבנה בבעלות המשכיר (כולם או חלקם). פוליסות רחבות לביטוח רכוש, כגון פוליסות ביט מנסות גם שיפורי מבנה ובלבד שסכום הביטוח עודכן בהתאם.

היה ועל פי הוראות ההסכם, ביטוח המבנה חל על השוכר (מצב לא רצוי אך שכיח), על השוכר לבטח גם את שיפורי המבנה כולם. באחריות בעל המבנה למסור לשוכר את סכומי הביטוח הראויים הן למבנה והן לשיפורים. יצוין כי קימת כאן חשיפה לבעלים בפרק הזמן בו הנכס אינו מושכר, שכן בפרק זמן זה, אין ביטוח למבנה ואין ביטוח לשיפורים ועל הבעלים לערוך ביטוח לתקופה זו. (סיבה נוספת מדוע על הבעלים לבטח את המבנה).

את ביטוח שיפורי המבנה ניתן לערוך אם תחת סכום הביטוח הכללי למבנה, ואם תחת סכום ביטוח נפרד.

היה וביטוח שיפורים למבנה ייערך תחת סכום ביטוח נפרד, עדיף שזה יהיה על בסיס "נזק ראשון", שאינו כפוף לסעיף "ביטוח חסר". הסיבה לכך היא הקושי לקבוע סכום ביטוח מדויק לשיפורים במבנה, ועל אחת כמה וכמה לשיפורים במבנה שבוצעו עוד קודם שהמבנה הושכר לשוכר הנוכחי.

במקום בו מבטח השוכר את השיפורים, מומלץ כי המשכיר יקבע כמוטב לקבלת תגמולי הביטוח, למעט כמפורט בסעיף ה' לעיל.

במאמר זה דנו רק בנושא של שיפורים במושכר אך יש לתת את הדעת על נושאים חשובים לא פחות דוגמת: הרחבות שיפוי ופטור לטובת המשכיר או השוכר וכן לויתור על תחלוף לרבות ויתור על הפסדים תוצאתיים לטובת המשכיר בין אם נערכו להם ביטוחים ע"י השוכר ובין אם לאו.

חוק חוזה הביטוח התשמ"א 1981 אינו מתייחס במישרין לשאלת זיקת הביטוח כתנאי לתשלום תגמולי ביטוח, וככל שאנו עוסקים בביטוחי רכוש, זה מרחיב מאד את היריעה. הדין בישראל אינו עוסק בשאלת הקשר המשפטי בין המבוטח לבין האינטרס שנפגע, ודרישתו מצמצמת לקביעה כי על המבוטח לסבול היזק כספי כדי שיהיה זכאי לתגמולי ביטוח במקרה נזק שנגרם לאותו אינטרס. כך, למשל, רשאי בעל מפעל לבטח רכוש של אחרים המופקד אצלו לצורך עיבוד, גם אם אין הוא בעליו של אותו רכוש, מכוח חבותו לשפות במקרה נזק את בעל הרכוש.

את נושא קיומה של זיקת הביטוח עלינו לבחון, לעניין ביטוחי רכוש, בעת קרות מקרה הביטוח ולא בעת עריכת הביטוח. בהעדר זיקת ביטוח, פטורים המבטחים מחבותם על פי הפוליסה.

שאלת זיקת ביטוח מתעוררת לעיתים קרובות בעת נזק לשיפורי מבנה.

יחסי שוכר ומשכיר הינם יחסים עסקיים שבשגרה ועמוסים בפרטים רבים. מאמר זה ידון בביטוח הראוי לשיפורי מבנה על פי זיקת הביטוח שיש לכל צד בהסכם לגווני השונים. נושא זה לעיתים קרובות "נופל בין הכיסאות" כאשר כל צד להסכם מסתמך על ביטוחי הצד השני. נבחן גם את הסיכון והחשיפה הקיימת מהסתמכות זו. נפתח בכך כי ביטוח רכוש ע"י מספר צדדים הוא מתכון בדוק לתקלות במקרה נזק.

משמעות המונח "זיקת ביטוח" היא כי למבוטח קשר כזה למושא הביטוח, כך שבקרות מקרה ביטוח, יסבול היזק כספי. לצורך דיון זה על סכום הביטוח לשקף:

- "מבנה" – שווי הקמתו מחדש (ערך כינון).
- "שיפורי מבנה" – שווי תוספות שונות למבנה בערכן כחדשות, לרבות אך לא רק, רצפות מיוחדות, פרקטים, מיזוג, תקרות אקוסטיות, מחיצות גבס, מצלמות ומערכות מיגון כיבוי אש ספרינקלרים וכדו'

לעיתים קו הגבול הוא דק ולא ברור מה נכלל בשיפורים ומה במבנה. ננסה, לשפוך מעט אור בנושא זה. לעניין שיפורים במבנה יש להבחין בין-

- שיפורים שבוצעו על ידי הבעלים, קודם שהשכירו המבנה לשוכר.
- שיפורים שבוצעו על ידי שוכרים קודמים ונותרו במבנה.
- שיפורים שביצעו הבעלים כחלק מהסכם השכירות, בדרך של קיזוז מדמי השכירות ובתום תקופת השכירות אלה יישארו בנכס.

עטי חפירות במלחמת העולם הראשונה

תנאי השטח ופקודות הצבא, חייבו שימוש באמצעי כתיבה מתאימים. עיפרון לא התאים לכתיבת מכתבים, מחסנית הדיו הפלסטית תפוחה רק בעוד כארבעים שנה והעט הכדורי יפותח רק בעוד כשלושים שנה.

הפתרון היה עט נובע טעון בטבליות דיו יבשות, המסיסות במים (וכפי שנלמד גם מהמודעה שבהמשך, מים לא חסרו בחפירות). המשפחות הדואגות שבעורף לא חסכו באמצעים על מנת לספק ליקיריהן שבחזית כלי כתיבה.

היות ומילוי עטי החפירות הוא בטעינת טבליית דיו לגופו, דגם העט המתאים לכך היה ה- Eyedropper עט חסר משאבה. עט ה- Eyedropper, בו המילוי בדיו בוצע באמצעות טפי, כזה המשמש להזלפת טיפות עיניים. מעלתו העיקרית של עט זה – אמינותו. כמעט ואין מה שיתקלקל בו. "מוטציה" של עט בסיסי זה היה ה- Safety, עט בעל ציפורן נשלפת שגם לו הוצמד טפי. יתרונו של עט מורכב זה בכך שהציפורן טבולה בדיו שבגוף העט ומוכנה לכתיבה.

היות וענייננו במלחמה ובחפירות (בהן אין ארונות, שולחנות ומגירות), היה צורך בפתרון פשוט וזמין לאחסון טבלייות הדיו. הפתרון שאומץ על ידי יצרני עטים היה אחסון טבלייות הדיו במיכל המותקן בעט עצמו, בנפרד מהנוזל.

קופסת טבלייות דיו המותקנת על מכסה העט

קיימים שני מקומות בעט בהם ניתן להתקין מיכל לאחסון טבלייות דיו: המכסה והגוף.

אחת היצרניות של עטי חפירות, חברת Moore האמריקאית, התקינה תא אחסון לטבלייות דיו המתחבר למכסה בהברגה, ולו חלופית זכוכית, המאפשרת לראות את הטבלייות שנתרו.

במלאת מאה שנים לפרוץ מלחמת העולם ה-1 נביא הפעם תקציר ממאמרו של אורי על "עטי חפירות" שפורסם לאחרונה.

"אתי חפירות" שמשו את החיילים במלחמת העולם הראשונה לצורך התחפרות, אך את החיילים שבחזית שמשו גם "עטי חפירות" (Trench Pens). מלחמת החפירות הביאה לפיתוח מוצרים שחלקם שרד אחריה (דוגמת שעוני יד, שאמנם היו קיימים עוד קודם המלחמה, אך לא היו נפוצים) וחלקם לא שרד, דוגמת כלי כתיבה ייעודיים לחפירות.

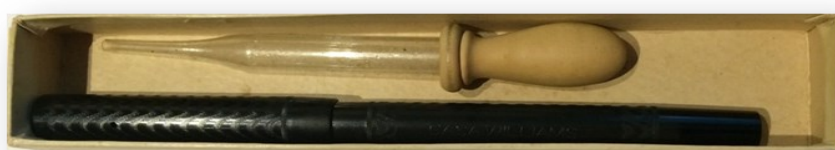
מלחמת העולם ה-1 (בפי בני הדור היא הייתה "המלחמה הגדולה") פרצה בשנת 1914, והסתיימה בשנת 1918.

המלחמה התנהלה בין מדינות המרכז, ובראשן הקיסרות הגרמנית, מול מדינות ההסכמה, ובראשן האימפריה הבריטית (ארה"ב הצטרפה למלחמה לצד מדינות ההסכמה רק בשנת 1917, דבר שהכריע את הכף לטובתן).

בחזית המערבית התבצרו הצבאות הלוחמים (בעיקר בריטים וצרפתים מול גרמנים) במשך שנים בחפירות שהשתרעו לאורך מאות קילומטרים, ללא תזוזה ממשית. נסתפק בקביעה שהחיים בחפירות ספוגות המים היו סיוט. הרבה מה לעשות בחפירות – לא היה. אחד מאמצעי הבילוי של החיילים (ובעשור השני של המאה העשרים ידע רוב החיילים קרוא וכתוב) היה כתיבת מכתבים למשפחה שבבית. אנסה להעביר מעט מתחושת החיילים בחפירות מזווית צרה - כלי הכתיבה ששימשו אותם.

העט הנובע המודרני-הפרקטי הראשון פותח בשנת 1884. מאז חל בו מספר קטן של שינויים, וזה עדיין היה, בשנות מלחמת העולם ה-1, כלי כתיבה פרימיטיבי שיוצר בעיקר מגומי מגופר, הוא "הפלסטיק של המאה ה-19".

לרוב העטים לא היו משאבות למילוי עצמי, וזה בוצע באמצעות כלים חיצוניים.

ערכת עט Swan עשוי גומי מגופר מהרבעון הראשון של המאה העשרים

עטי חפירות במלחמת העולם הראשונה (המשך מעמוד 8)

מיכל טבליות דיו פתוח בעט Swan. המיכל (בצד ימין) מתברג לגוף העט. למיכל הטבליות פתח עגול.

עט Moore Safety בעל ציפורן נשלפת, במצב פתוח.

חברת Swan האנגלו-אמריקאית פיתחה עט נובע ובו תא פנימי הנמצא בחלקו התחתון של גוף העט. פתיחת התא גילתה גליל צר ובו פתח עגול וטבליות דיו.

על החייל היה לפתוח את המיכל, להוציא טבליה, לסגור את התא, לפרק את חלק הציפורן מגוף העט אליו הוא מוברג, להכניס את הטבלייה לגוף העט, לצקת לתוכו מים ולהבריג מחדש את חלק הציפורן.

בשנת 1918, עם תום המלחמה, עבר זמנם של עטי החפירות, ואלה נעלמו מהשוק.

There's no INK in the Trenches

There's plenty of water. SWAN TABLET INK and water give you a perfect writing ink! It comes tucked away in the end of the barrel of every

"SWAN SAFETY"
MILITARY FOUNTAIN PEN

—an ample supply for six or seven hundred sheets of writing. One tablet—plus water makes a barrel full of ink. A great combination—a famous pen: perfect ink tablets. The Swan Safety Military Pen is non-leaking, is dependable, has a smooth gold pen-point, and it always writes.

Obtainable from stationers, jewellers, druggists, etc., everywhere. If you cannot obtain from your dealer order direct from manufacturer, enclosing remittance.

Price complete \$3.00. Extra refills Swan Ink Tablet Ammunition in wooden tube 15c

MABIE, TODD & CO.
17 Maiden Lane, New York
209 S. State Street, Chicago
and at London and Paris

Note the Ink Tablets in the barrel

מודעת פרסום לעט Swan צבאי (מצויר בחתך) מתקופת החפירות במלחמת העולם ה-1. כל האמצעים המניפולטיביים-רגשיים היו כשרים כדי לשכנע את המשפחות לקנות ליקיריהן שבחזית עט.